

DEŽELNI TROBENTAČI NA KRANJSKEM

Andrej Rijavec

V skladu z načeli analogije, ki je upravičena in obenem nujna za znanstveno hipotezo, zlasti takrat, ko ni na voljo podrobnih študij o posameznih problemih, je v slovenski glasbeni zgodovini doslej prevladovala misel, da v Ljubljani kot manjšem, revnejšem mestu ni moglo poleg mestnih biti še posebnih, deželnih muzikov.¹ Res je jicer, da je k takemu naziranju pripomoglo med drugim dejstvo, da so instrumentalisti enega korpusa prehajali v drugi, in obratno, in da sta se oba pojma, če ne že istočasno, pa prav gotovo sukesivno družila v isti osebi. Zato v arhivskem gradivu najdemo označbo »StattThurner oder Trommeter«² in zato tudi že Trubar v svojem posvetilu k pesmarici iz leta 1567 govori o »Trommeter vnd Turner«. Res je tudi, da so mestne muzike, ki so bili sicer mestni uslužbenci, podpirali deželni stanovi.³ Kljub temu pa nadaljnje arhivsko delo korigira nekatere prvotne trditve in postopoma razkriva nadrobnosti v zvezi z vprašanji, ki so predmet tega zapisa.

Čeprav Ljubljana ni bila sedež deželnega kneza kot na primer Gradec, viri dokazujejo, da so kranjski deželni stanovi poleg podpiranja mestnih muzikov⁴ vzdrževali še posebne lastne instrumentaliste — deželne trobentače (Feldtrompeter, Landschaftliche Trompeter, Landestrompeter, Trompeter, Trommeter, Trometter, Trumeter, Trumetter, Trummer, Veldttrommeter itd.). Ker so več kot dvesto let bistveno prispevali k rasti glasbene kulture v Ljubljani in ker so bili svojčas visoko cenjeni kot profesionalni glasbeniki, jim velja posvetiti vso pozornost.⁵

Prvi doslej znani deželni trobentač je bil Cristoff Steyderman, ki se v virih pojavi leta 1530.⁶ Verjetno je bil v začetku samo eden. Z leti pa je njihovo število raslo. Za leto 1600 beremo o instrumentalnem korpusu štirih članov, ki so ga sestavljali trije trobentači in en deželni pavkist

¹ Cvetko D., Zgodovina glasbene umetnosti na Slovenskem I, Ljubljana 1958, 93.

² MAL: I/18, 58.

³ MAL: I/10, 59.

⁴ Gl. Rijavec A., Ljubljanski mestni muziki, MZ II, Ljubljana 1966, 37 sl.

⁵ Prim. Altenburg J. E., Versuch einer Einleitung zur heroisch-musikalischen Trompeter und Paukerkunst, Dresden 1911; Schünemann G., Sonaten und Feldstücke der Hofftrometer, ZfMw XVII/1935; Federhofer H., Die landschaftlichen Trompeter und Heerpauker in Steiermark, ZHVSt 40/1949; Kuret P., Štajerski deželni trobentač Jakob Globičnik, MZ II, Ljubljana 1966.

⁶ DAS: Prot. dež. zborna 1, 44.

(Landschaftlicher Heerpauker, Hörpauker, Hörpaucker),⁷ medtem ko je iz sejnih zapisnikov stanovskega odbora z dne 11. junija 1697, ko je ta razpravljal o zmanjšanju stroškov, razvidno, da je bilo trobentačev v deželni službi takrat mnogo več. Vseh skupaj deset! Na omenjeni seji so sklenili, da do nadaljnjeva ostanejo vsi, vendar naj se njihovo število postopoma skrči na pet trobentačev in enega pavkista.⁸

Kot drugod, so morali tudi na Kranjskem s svojim nastopom kazati moč in ugled dežele. Njihova osnovna in obenem prvotna obveznost je bila v tem, da so se udeleževali vojaških pohodov.⁹ Zato se v virih pojavljajo tudi pod imenom »Feldtrompeter«, »Veldttrommeter« in podobno. Šele udeležba na kakem vojaškem pohodu jim je dajala pravico do poučevanja, s katerim so si izboljševali svoj gmotni položaj.¹⁰ Na pohodih so v glavnem izvajali najrazličnejša zvočna povelja,¹¹ vendar so poleg tega sodelovali tudi pri poljskem bogoslužju in igrali častnikom pri obedih, sedva ne na trobente, ampak na druge instrumente.¹² Čeprav tega ljubljanski viri neposredno ne izkazujejo, je gotovo, da so kranjski trobentači delali tako kot njihovi stanovski tovariši drugod. Da so namreč poleg igranja na trobento obvladali druge instrumente, bo lahko potrdilo tudi naše lokalno gradivo.

Poleg tega so spremljali deželne predstavnike in druge na njihovih potovanjih.¹³ Služili so kot sli,¹⁴ pri čemer so tehtnejše, večkrat diplomatsko občutljive naloge zaupali tistim, ki so bili primerno izobraženi. To potrjuje že primer štajerskega trobentača Jakoba Globičnika, ki je obvladal tri jezike, »slovenskega ali hrvaškega, nemškega in latinskega«, in ki je končal tudi študij filozofije.¹⁵ Tudi med kranjskimi trobentači najdemo take, ki niso bili samo glasbeno verzirani, ampak tudi splošno razgledani in v tujih jezikih podkovani. To nam potrjujejo zapusčinski inventarji nekaterih umrlih trobentačev. Tako je bil neki Paul Wolf doma

⁷ DAS: St. A. f. 292, 79.

⁸ »Trompeter bleiben 8 mit sambt dem wartgeld, und solle Ihnen 20 procent abgezogen werden, sowoll wom wartgelt, als von der besoldung, deren Zweyen so sich ausser Landts befünden, solle bis zu Ihrer Hereinkonfft die besoldung nit laufen, hifüro sollen nit mehr als 5 Trompeter vnd Heerpauker gehalten werden vnd nach absterben der iezigen die Statuirte Zahl nit zuüberschritten.« DAS: Prot. dež. zborna 34, 215 — 256, 509'.

⁹ Prim. DAS: Prot. dež. zborna 1, 415; 2, 180'; 12, 584.

¹⁰ Federhofer H., ib., 88.

¹¹ Schünemann G., ib., 58.

¹² Federhofer H., ib., 69.

¹³ Trobentač Tiboldt Duren je npr. leta 1572 prosil stanove, naj ga nagradijo in povrnejo dnevnice, ker je spremjal stanovske predstavnike na Dunaj; podobno trobentač Frölich »wegen der wienerischen reiss« leta 1623. Prim. DAS: Prot. dež. zborna 1, 454; 23, 207; 28, 255; 34, 412.

¹⁴ Tako so npr. stanovi leta 1577 trobentaču A. Greysmayerju izročili posebno potno listino, da bi mu poštne postaje zamenjale konja, kadarkoli in kjerkoli bi to želel, ker mora biti pošta, ki jo nosi »... mit etlichen ganz guettigen vnd hoch wichtigen Gränizkhundtschafften... zu Ihrer Für[stlichen] Durch[laucht] Erzhörzogen Carl zu Österreich... bey Tag vnd Nacht eyllender Posst reittendt abgefertigt«. DAS: St. A. f. 287, 1771—1772, 1681, Gl. tudi Prot. dež. zborna 23, 477' (15. I. 1665): »Hanns Georg Fischer... Er sich zu Regensburg befunden«.

¹⁵ Kuret P., ib., 27—28.

v francoščini in je med svojimi knjigami zapustil tudi »ein Crainerische Gramatich«,¹⁶ medtem ko je Anton Čeh (Tschech) — sodeč po knjigah in »partes musices«, ki jih je zapustil — mimo nemščine in francoščine vsaj pasivno obvladal tudi italijanščino.¹⁷ Razumljivo. Značaj njihove službe ter možnosti nadaljnje kariere so podpirale njihov trud v tej smeri. Poklicne obveze so jih namreč vodile v Gradec, na Dunaj, na Koroško, v Regensburg, v Italijo in tudi še kam dlijé.¹⁸ Deželni trobentač (Michael) Valič (Wallich) je na primer leta 1665. prosil deželne stanove, če mu dovolijo spremljati grofa Leslieja v Carigrad; tja je »mit der Pottschafft zu Constantinopl« šel tudi trobentač Moser leta 1741.¹⁹ Drugi so zopet prihajali k nam, v Ljubljano; ne samo ob cesarskih in podobnih obiskih, ko so posvetne velikaše spremljali njihovi lastni instrumentalisti, ampak tudi posamič, bodisi po službeni dolžnosti,²⁰ bodisi zategadelj, ker so iskali zaposlitev. Tako sta 1717. leta prosila za službo »fürst darmstättische Hof-vnd Feldtrompetter« Joseph Hessez in Jacob Schollman,²¹ medtem ko je 1726. prosil za službo deželnega trobentača neki Ferdinand (Ferdinand) Pietsch (Pitsch), »Trompeter bey Ihrer Eminenz Herrn Vice König zu Neapl«.²² Da so se kranjski trobentači ob takih in podobnih priložnostih lahko seznanjali z izvajalno prakso trobentačev drugod ter še sveže vtise in na novo pridobljeno znanje uveljavljali v domaćem okviru, ni treba posebej poudarjati.

Kot sta pokazala pravkar navedena primera, so premožnejši in uglednejši plemiči vzdrževali svoje trobentače, tako da ti niso bili vedno samo v deželnici službi. Mathias Fischer je bil na primer pred sprejetjem med deželne trobentače v službi pri znamenitem generalu italijanskega rodu Raimondu Montecuccoliju (1663).²³ Med kranjskimi plemiškimi družinami vsekakor izstopajo Auerspergi. Hans (Johann) Auersperg s Šumberka (Schönberg) na Dolenjskem, ki je bil glasbeno zainteresiran in za katerega domnevamo, da je vzdrževal svoje glasbenike, je imel v osebni službi trobentača Georga Wassermana (1577).²⁴ O »dvornih muzikantih grofa Herberta Auersperga«, med katere je šteti tudi trobentače, poroča za leto 1660 Valvasor.²⁵ V arhivskem gradivu se v zvezi s trobentači mnogokrat pojavlja ime družine Eggenberggov; tako leta 1674, ko prosi za službo deželnega trobentača neki Janez (Johann) Mihael (Michael) Gladek ali Gladič (Gladeckh, Gladitsch) »fürst Eggenbergerischer Hoff- vnd VeldtTrometter«, oziroma leta 1684, ko se za isto zaposlitev potegujeta Eggenbergova trobentača Adam Albrecht Fialla in Johann Caspar (Gaspar) Kuttnig (Khutnigh, Kuttnigckh).²⁶ Z glasbenega vidika

¹⁶ DAS: Zapusčinski inventarji, f. L lit. W, št. 85, str. 42.

¹⁷ Ib., f. XLVII lit. T, št. 39, str. 16.

¹⁸ DAS: Prot. dež. zborna 1, 454; 23, 477; St. A. f. 293, 139—140; 309, 709.

¹⁹ MAS: Prot. dež. zborna 23, 101; 45, 339.

²⁰ Ib., 3, 118.

²¹ Ib., 41, 463'.

²² Ib., 45, 84.

²³ Ib., 22, 460'.

²⁴ DAS: St. A. f. 54/8, 251.

²⁵ Valvasor J. V., Die Ehre des Herzogthumes Crain, 1689, X, 386—387.

²⁶ DAS: Prot. dež. zborna 26, 184'; 33, 77, 104.

je seveda veliko bolj zanimiva tista dejavnost trobentačev, ki je bila neposredno povezana s samim muziciranjem, tako na trobente kakor tudi na druge instrumente. Možnosti in potreb ob raznih cerkvenih in posvetnih priložnostih je bilo mnogo. Zato ni manjkalo prilik, ob katerih so trobentači mogli pokazati svojo umetnost (»Khunst«).²⁷ Že v 16. stoletju so tako kot v Gradcu²⁸ sodelovali pri cerkveni glasbi, in sicer na koru špitalske cerkve. Ko so se ob protireformacijskem pritisku morali mestni piskači leta 1597 umakniti na Koroško, so slednje v cerkvi sv. Elizabete za nekaj časa sploh zamenjali.²⁹ Figuralno petje pa so podpirali že mnogo prej. Leta 1574 je na primer Tiboldt Duren dobil mesto deželnega trobentača, vendar se je moral obvezati, da bo s svojim igranjem pomagal tudi v cerkvi (»damit Er die Musica in der Kürchen verichten helfe«).³⁰ V cerkvi trobentači v tistem času seveda niso igrali na trobente, saj so se takrat tudi drugod le redko glasile na koru, in še takrat samo ob posebno svečanih priložnostih.³¹ Drugače je bilo seveda v naslednjih dveh stoletjih, ko so se v skladu z baročnimi stilnimi naziranji trobente in pavke udomačile v cerkveni glasbi. V protestantskem obdobju je bilo verjetno tako, kot to dokazuje inventar instrumentov (1594), ki so jih uporabljali v graški protestantski cerkvi. Med temi najdemo šalmaje, fagote, pozavne in cinke. Med navedenimi instrumenti ni nobene trobente.³² To pomeni, da so trobentači obvladali tudi druge instrumente, kar pa zopet izhaja iz dejstva, da so instrumentalisti iz vrst mestnih muzikov prehajali k trobentačem in obratno. Tako je že omenjeni Tiboldt Duren po službovanju kot deželni trobentač (1572, 1574, 1576)³³ omenjen v letih 1579 in 1580 v vrstah mestnih muzikov. Nasprotno sta npr. Jörg Molle in Wilhelm Fischer najprej delovala kot mestna piskača, kasneje pa ju zopet najdemo v deželni službi (1592).³⁴ Tudi za poznejša razdobja so ohranjeni neposredni dokazi o tem, da verziranost trobentačev v mnogih primerih ni bila omejena samo na njihov osnovni, službeni instrument. Zapuščinski inventarji v 18. stoletju umrlih trobentačev to lepo dokazujejo,³⁵ saj med drugim navajajo »zwey flauten«, »ein basete«, »ein geigen«, mimo mnogice medeninastih in srebrnih trobent.³⁶

Protireformacija ni prizanesla ne trobentačem ne deželnemu pavkistu, čeprav so se ti kot deželni uslužbenci obdržali nekoliko dlje, kot so mogli pred leti mestni muziki. Kljub temu so morali marca leta 1601 iz

²⁷ DAS: St. A. 295, 465—468.

²⁸ JGGPÖ 68/69—1953, 75; Federhofer H., ib., 73.

²⁹ DAS: Prot. dež. zpora 7, 125—129; Carinthia 145/1955, 390.

³⁰ DAS: Prot. dež. zpora 2, 28.

³¹ Federhofer H., ib., 75—76.

³² Ib., 75.

³³ DAS: Prot. dež. zpora 1, 454; 2, 26, 229.

³⁴ DAS: Prot. dež. zpora 6, 209, 231; gl. tudi Rijavec A., ib., 40.

³⁵ Iz testimenta pokojnega Henrika (Hainricha) Pastorja (23. 8. 1743) je razvidno, da so deželne trobentače navadno pokopavali v posebni grobnici pri avguštincih pred Špitalskimi vrtati. Sam je namreč izrazil željo, da bi ga tam položili »in die sogennandte Trompeter grufften«. DAS: Testamenti, III/P, 64.

³⁶ DAS: Zapuščinski inventarji; f. LIII, lit. R, št. 105, str. 28; f. XLVII, lit. T, št. 39, str. 16; f. XXXIV, lit. S, št. 154, str. 24.

dežele. Stanovi so jim dali odhodna spričevala in vsakega izmed njih gradili s 60 tolarji.³⁷ Pokatoličanil se je verjetno samo že omenjeni Wilhelm Fischer. Že maja ga namreč viri izpričujejo kot »Einer Ersamen Landschafft Feldtrumetter Maister«,³⁸ v gradivu pa se pojavlja tudi kaneje. V 17. in 18. stoletju so slovesnosti cerkvenega in posvetnega značaja zaposlovale trobentače, tako da jih kronisti stalno omenjajo. Ko je na primer leta 1634 umrl grof Dietrich Auersperg, so šli za njegovim pogrebom »die Trompeter und Heerpauker«.³⁹ Podobno so ob sprejemaju cesarja Leopolda I. v Ljubljani leta 1660 sodelovali deželni muziki,⁴⁰ enako leta 1682, ko so se ob rojstvu nadvojvode Leopolda Jožefa 5. julija vso noč med vsakovrsto glasbo glasile »pavke in trobente«.⁴¹ Kaže, da so bili trobentači aktualni tudi v času delovanja Academiae Philharmonicorum Labacensis, ker so se filharmoniki sami posvečali predvsem strunskim instrumentom, ostalo pa prepuščali mestnim in deželnim muzikom.⁴² Že sami začetki delovanja Academiae Philharmonicorum govore o tem, da so filharmoniki vključevali v svoje vrste tudi deželne trobentače in pavkista, saj so ti nedvomno sodelovali pri izbrani glasbi, ki se je decembra 1701. glasila v škofijskem dvorcu ob javni prireditvi ljubljanskih operozov.⁴³ Za isto leto, ko so v stolnici umeščali novega škofa Kühnburga, poroča med drugim Janez Gregor Dolničar, da je »neopontifex Te Deum laudamus inter tubicinum et tympanarum clangores intonuit«.⁴⁴ Sodelovali so pri vsakoletnih regatah, pri slovesnostih ob posvetitvi nove stolnice 1707. leta, skupaj s filharmoniki so muzicirali aprila 1708 ob polaganju temeljnega kamna za cerkev sv. Rozalije,⁴⁵ šli za procesijo, ki so jo leta 1727 organizirali frančiškani⁴⁶ in podobno. Posebno so se seveda lahko izkazali naslednje leto ob obisku cesarja Karla VI. v Ljubljani. Zadnji doslej znani, neposredni podatek o njihovem muziciranju je iz leta 1752, ko so 7. februarja ob nekem slavnostnem obedu pri patrih kapucinih oskrbeli naročeno »Tafelmusik«.⁴⁷

Možnosti in potreb je bilo torej veliko. Kljub temu da so bili enako dobro plačani kot njihovi štajerski kolegi in veliko bolje kot mestni muziki,⁴⁸ so deželni trobentači poleg rednega muziciranja, ki so ga bili dolžni opravljati, iskali dodatnih zaslужkov v priložnostnem igranju. Najemali so jih plemiči in meščani, da so jim igrali ob porokah in drugih podobnih slovesnostih. Kaže pa, da se je izvenslužbeno igranje tako razpaslo, da je

³⁷ DAS: Prot. dež. zborna 8, 120; Dimitz A., Geschichte Krains III, Laibach 1875, 336.

³⁸ DAS: St. A. f. 292 a, 553.

³⁹ Valvasor J. V., ib., XI, 721.

⁴⁰ Ib., X, 374—375.

⁴¹ Ib., XI, 728.

⁴² Cvetko D., Academia Philharmonicorum Labacensis, Ljubljana 1962, 67, 119.

⁴³ Ib., 58.

⁴⁴ Historia Cathedralis Ecclesiae Labacensis, MDCCI, 109; ms. v SKL.

⁴⁵ Cvetko D., ib., 60, 71 sl., 79.

⁴⁶ Bren H., Za zgodovino akademije ljubljanskih operozov, C IX, 1919, 215 sl. . .

⁴⁷ Cvetko D., ib., 129.

⁴⁸ Prim. Kuret P., ib., 27; Rijavec A., ib., 44.

oviralo izpolnjevanje njihovih službenih dolžnosti, obenem pa ni bilo v prid ugledu ne njih samih ne njihovih delodajalcev, drugod in pri nas.⁴⁹ Zato so kranjski deželni stanovi na primer leta 1582 izdali odredbo, da se trobentači brez vednosti in predhodnega dovoljenja stanov s svojim igranjem ne smejo vdinjati nobenemu, niti v mestu niti na deželi.⁵⁰

Arhivski material daje naslednjo podobo poimensko znanih trobentac: Cristoff Steydermann (1530, 1537?), Steffan Salligman (1568-1574?), Andre (Anndre) Greysmayer (Griesmayer, Griessmayr; 1572, 1574, 1577, 1580), Tiboldt Duren (1572, 1574, 1576, 1587?), Georg Wassermann (1577), Jurica (Juritza, Juriza) »Trummer« (1581, 1582, 1591), Michael (Michel) »trometter« (»drometer«; 1587, 1592, 1600), Jörg Molle (1592), Wilhelm Fischer (1592, 1594, 1601), Georg Seligmann (Seligman; 1597,⁵¹ Mihael (Michael) Slivec (Sluez; 1600), Bernardino d'Amelteon (1601), Adam Pesserl (1606), Hans Kupfer (Khupfer; 1615), Jurij (Jury) Schwarz (1622), Sebastian Zwingendorfer (1622), Thoman Frölich (1623), Lovrenc (Lorenz) Pliblič (Plieblitsch; 1623, 1650, 1664, 1672), Urban Ziegler (1636, 1650, 1651), Gregor Repun (Rebhuen, Rephan, Rephun; 1636, 1665), Georg Adam Kausser (1641-1649), Georg Malec (Mallez; 1650), Stefan (Stephan) Skalin (Skhallin; 1650, 1665, 1674, 1683), Paul Makak (Makhakh; 1652), Hans Georg Fischer (1657, 1663, 1665, 1685, 1689) Janez (Hans) Jajnik (Jainikh; 1658), Janez (Hans) Fabjan (Fabian; 1659), Mihael (Michael) Valič (Walich, Walliz, od 1690 dalje von Wallensberg; 1665, 1668, 1673, 1676, 1703), Gregor Valič (Walich; 1664), Mathias Fischer (164), Martin Fleischhut (Fleischhuet; 1666), Heinrich (Hainrich) Ziegler (1666, 1670, 1678), Sigmundt Gäzl (1674), Jakob Lužek (Luscheck; 1679), Daniel Fischer (1680-1685), Andrej (Andre) Valič (Walich; 1680, 1702), Janez Mihael Gladek ali Gladič (1680-1682), Alexander Pangraz Melfin (Mallefin, Melffin, 1680-1695), Luka (Lucass) Saje (Seye; 1681), Andreas Mordax (1681, 1686, 1692), Andrej (Andreas) Falenič (Falenitsch; 1884, 1685), Adam Albrecht Fiala (1684, 1689), Primož (Primoss) Bradač (Wradatsch; 1686), Hans Georg Pobrak (Wobrokh; 1689, 1695, 1696), Janez (Johann) Pavel (Paul) Kalčič (Kaltschitsch; 1690, 1701), Anton Jančič (Jantschitsch; 1691-1710), Johann Hillebrandt (Hilleprandt; 1696, 1698, 1701, 1703), Johan Caspar Kuttnig (1697, 1707), Paul Ignaz Herzog (Hörzog; 1701-1709), Paul Radler (1710), Lorenz Wiser (1710), Johann Paul Wolf (Wolff; 1715), Anton Križanič (Krischanitsch; 1728-1732), Anton Krašovec (Kraschouž, Kraschowitz; 1732), Johann Joseph Tazoll (1732-1737), Gottfried Ferdinand Pietsch (Pitsch; 1732-1741), Johann Gotthart Huss (Hus; 1737-1741), Anton Čeh (1737-1748), Johann Jacob Wunsam (1741-1760), Paul Schmuz (1759), Janez (Johann) Jožef

⁴⁹ Federhofer H., ib., 71—72.

⁵⁰ »... ausser der Herrn Verordennten vorwissen vnnd erthalter Erlaubnuss von Niemandt weder allhie in der Statt noch aufm Landt zu Übung des Spills bestellen noch gebrauchen lassen«. DAS: Prot. dež. zborna 3, 282—282'.

⁵¹ 1595. je bil v koroški deželni službi neki Georg Seligmann, ki je skoraj go tovo istoveten s »kranjskim« Seligmannom. Prim. Carinthia 145/1955, 389.

(Joseph) Režič (Reschiz; 1762). Med deželnimi pavkisti so imenoma znani Andre Pirker (Pirkher, Pürkher; 1592, 1600), Ivan (Hans) Lubanović (1601), Hans De Baptista (1675, 1689), Johann Andre de Baptista (1695) — v kolikor ne gre za isto osebo — ter Heinrich (Hainrich) Pastor (1708-1743).⁵²

Pravkar našteti trobentači oziroma pavkisti seveda ne dajejo popolnega seznama vseh tistih, ki so bili v službi kranjskih deželnih stanov. To domnevo potrjuje na eni strani dejstvo, da arhivsko gradivo za ta razdobja ni v celoti ohranjeno, na drugi strani pa jo podpirajo podatki o tem, da so stanovi poleg redno nastavljenih trobentačev (»Ordinari Landtschafftrometer«)⁵³ vzdrževali še druge. Se pravi: tudi takrat, ko so bila trobentaška mesta vsa zasedena, so posamezniki za polovičen honorar⁵⁴ opravljali službo trobentača ter čakali, da se izprazni ustrezno mesto (»vor einen würklichen LandschafftVeldtTrombeter«).⁵⁵ V tej luči se razmeroma visoko število trobentačev, ki so delovali v Ljubljani, še poveča. Na »seznamu čakajočih« se tako pojavljajo že omenjeni Heinrich Ziegler (1673, 1680), Daniel Fischer (1680), Johann Caspar Kuttnig (1682, 1684, 1689), Janez Pavel Kalčič (1686), Johann Adam (Andree?) Piber (Püber; 1688, 1689), Johan Joseph Tazoll (1708), Lorenz Wiser (1708) in Janez (Johann) Hren (Crönn; 1717), za katerega ni bilo možno ugotoviti, da bi bil kdaj redno nastavljen.⁵⁶ Poleg že omenjenih Josepha Hesseza in Jacoba Schollmana izpričuje gradivo tudi nekaj trobentačev, ki so se brez uspeha potegovali za službo pri kranjskih deželnih stanovih: tako Paul Wolf Haich, Franz Gayberger, Peter Puc (Puz), Joseph Anton Etl (Ettl; vsi leta 1710) ter Matthias Moser (1736).⁵⁷ Med tistimi, ki so se šele pripravljali na trobentaški poklic (»Trometer Jung«), je v pregledanem arhivskem gradivu najti dva. Leta 1608 se pojavi neki Andrej (Andree) Novak (Nouakh), leta 1682 pa Anton Jančič (Jantschitsch), ki se je učil pri Mihaelu Valiču.⁵⁸

Sredi 18. stoletja je institucija deželnih trobentačev in pavkistov začela toniti. Novi upravni sistem, ki ga je uvajala Marija Terezija, je imel namen zmanjšati moč stanov,⁵⁹ kar je med drugim posredno prizadelo tudi deželne muzike. Močno jih je omajala že dvorna odredba Marije Terezije leta 1754, ki je prepovedovala vsakršno igranje na trobente in pavke tako v cerkvi kot pri procesijah, in to ne samo na Dunaju, temveč

⁵² Prim. ustrezeno gradivo v DAS: Prot. dež. zpora, testamenti, zapuščinski inventari, St. A. ff. 292 a, 292 c, 295, 298 a, 299, 301 a, 303 a, 303 b, 308 a, 310 a, 312, 312 a; MAL: zapisniki sej.

⁵³ DAS: Prot. dež. zpora 29, 243.

⁵⁴ Ko je bil leta 1686 Primož Bradač redno nastavljen (»mit der völligen Besoldung«) so stanovi lahko prihranili (»seine bisher gehabte«) 75 gld. Johann Caspar Kuttnig je na primer leta 1682 dobival 60 gld. letnega honorarja. Prim. DAS: ib., 29, 524; 36, 252.

⁵⁵ Ib., 36, 263.

⁵⁶ Ib., 21, 291; 29, 243, 524; 33, 77, 270; 40, 787; 36, 311, 332'; 41, 463'.

⁵⁷ Ib., 42, 306, 318, 463; 47, 65.

⁵⁸ Ib., 29, 523; MAL: Cod. I/157.

⁵⁹ Grafenauer B., Zgodovina slovenskega naroda V, Ljubljana 1962, 7 sl.

v vseh dednih deželah, torej tudi na Kranjskem.⁶⁰ S posebnim dvornim dekreтом se je leta 1767 sicer dopustila možnost, da se v izjemnih primerih v cerkvi uporabljo trobente in pavke, vendar je bilo kmalu za tem — leta 1769 — sklenjeno,⁶¹ da se trobentači postopoma odpravijo (»die . . . LandschafftsTrompeter nach und nach absterben lassen!«).⁶² Kaže, da so trobentače v nekaterih pokrajinah stanovi še nadalje trdovratno ohranjevali, sicer ne bi prišlo do posebne dvorne resolucije za Štajersko, Koroško in Kranjsko, ki je 9. junija 1785 ponovno zahtevala, naj se trobentači in pavkisti dokončno odpustijo.⁶³ Dopolnena pa je bila obenem možnost, da se ob posebnih priložnostih najame določeno število muzikov in da se jih primereno nagradi. V tem smislu so se trobentači in pavkisti najdlje obdržali v Gradcu, vse tja do leta 1864.⁶⁴ Sodelovanje pri cerkvenih procesijah in ob proslavljanju cesarjevega godu ter rojstnega dne je pomenilo zadnjo obliko njihovega večstoletnega delovanja. Na Kranjskem je ta dejavnost usahnila že ob prehodu v novo stoletje. Keesbacher namreč poroča, da je bil nekaj let pred letom 1805 opuščen poseben glasbeni fond, ki je bil služil za vzdrževanje deželnih trobentačev.⁶⁵

K r a t i c e :

C — Carniola

DAS — Državni arhiv Slovenije

JGGPÖ — Jahrbuch der Gesellschaft für die Geschichte des Protestantismus in Österreich

MAL — Mestni arhiv v Ljubljani

MZ — Muzikološki zbornik

SKL — Semeniška knjižnica v Ljubljani

ZHVSt — Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark

ZfMw — Zeitschrift für Musikwissenschaft

⁶⁰ »Nach dem Wir nach Gesinnung vnd Rath seiner Päbstlichen Heiligkeit in allen gross vnd kleinen Kirchen unserer dahiesigen Residenz-Stadt Wien so wohl in als vor der Stadt die Pauken vnd Trompeten bey der haltenden Kirchen-Music, in gleichen auch bey denen Processeien einstellen lassen, vnd nun auch ein gleiches in unseren gesamt übrigem Erb-Landen beobachtet wissen wollen; als habet Ihr des weitern an hebörde zu verfügen, damit ebenfahs dort Landes, wo Ihr seyd, diser unserer Anordnung auf das genaueste nachgelebet, folgbahrt weder in denen Kirchen noch bey denen Processeien einige Trompeten oder Pauken hinfüran mehr gebrauchet werden.« DAS: Knjiga resolucij, 1754, 29.

⁶¹ DAS: Knjiga resolucij, 1767, 25.

⁶² DAS: Knjiga resolucij, 1769, 65.

⁶³ »... die Trompeter und Pauker gleich wie es in den übrigen Provinzen geschehen ist zu entlassen und nach Maas ihrer Dienstjahre normalmässig zu behandeln, auf dem Fall aber, dass bei ein oder andern Ambten einige erscheinen müssen, wäre die erforderliche Zahl gegen mässige bezahlung de Casi in Casum aufzunehmen . . .«. DAS. Knjiga resolucij za leto 1784—1786, 345.

⁶⁴ Federhofer H., ib., 95.

⁶⁵ »Es existirte in Krain ein eigener Musikfond und zwar bestimmt zur Unterhaltung der Landschafts Trompeter. Dieses Institut nun wurde einige Jahre früher aufgelassen, . . .«. Keesbacher F., Die philharmonische Gesellschaft, Laibach 1862, 34.

SUMMARY

Despite previous opinion it is now clear that provincial trumpeters, as well as town musicians, were both active in Ljubljana, as was the case in other towns. As professional musicians who were able to play not only their official instrument but also others they had been contributing to the growth of the musical culture of the town for a long period of more than two hundred years. They took part in various public and private celebrations, religious and secular performances, as is substantially confirmed by surviving material.

The first trumpeter is mentioned in the sources in 1530 and then their number gradually increases until, it reaches ten or even more in 1697. On the basis of the surviving archive material an extensive survey of the names of the trumpeters and kettle-drummers active in Ljubljana is presented. They were of local and foreign origin.

The administrative reforms of Maria Theresa from the middle of the 18th century onwards were gradually retarding the work of their institution so that at the beginning of the next century their activity came to an end.